

Lovbruddene i Oslo kommune II

Metoderapport SKUP 2020

MIK

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	1
2. METODER	2
A. Fra det første tipset til avsløring av lovbrudd	2
B. Byråden greier ikke svare Arbeidstilsynet	3
C. Mangelfull informasjon til bystyret om lovbrudd	3
D. Mangelfull informasjon til Arbeidstilsynet om lovbrudd	3
E. Hvordan vi avdekket ulovlige innkjøp	4
F. Vi avslører mer mangelfull informasjon til bystyret	4
G. Million-garderoben som forsvant	5
H. Fra 730 lovbrudd i én etat til 250.000 lovbrudd i hele kommunen	6
I. Manglende oppfølging av tidligere pålegg fra Arbeidstilsynet	7
J. Sporene videre	7
K. Systemsvikt og feilaktig rapportering	8
L. Jakten på ansatte som ville snakke	10
M. Loggen over alle bruddene ved sykehjemmene	10
N. Fylkesmannen ga NRK medhold	11
O. Vi får tak i navnene bak fiktive ansattnumre	12
P. Undersøkelser og politisk drama	12
Q. De første undersøkelsene	12
R. Nett-overvåking med varsling	13
S. Rapporten bystyret ikke fikk se	13
T. Krever byrådets avgang	14
U. Lovens vokter bryter loven	14
V. Fanget opp bot-nyhet før brevet lå i postlista	16
W. Et offentlig brev finnes alltid to steder	16
X. Arbeidstilsynets mini-gransking	16
3. SPESIELLE ERFARINGER	17
A. En ny type hemmelighold	18
B. Hemmelighold av byrådslederens spørreundersøkelse	18
C. Byrådslederens anklage om løgn	18
4. KONSEKVENSER	18
Vedlegg I - Publiserte saker	20
Vedlegg II - Undersøkelser om Oslo kommune	22

Innsendere: Øyvind Gustavsen, oyvind.gustavsen@nrk.no – 93 88 67 88

Vegard Venli, vegard.venli@nrk.no – 470 69 391

Kaja Staude Mikalsen, kaja.staude.mikalsen@nrk.no – 47 16 20 56

Prosjektet og rapporten er et samarbeid mellom NRK Oslo og Viken og NRK Innenriks/Gravegruppa. Rapporten er ferdigstilt i Oslo 11. januar 2021.

1. INNLEDNING

Oslo kommune er en av landets største arbeidsgivere, og skal blant annet sikre hovedstaden barnehager, undervisning, rent vann, helsehjelp og søppelhåndtering. I halvannet år har NRK avdekket kritikkverdige forhold for kommunens 53.000 ansatte. Vi har avslørt omfattende brudd på arbeidsmiljøloven, undergraving av ansattes rettigheter og sett på hvilke konsekvenser dette har fått for Oslos innbyggere. I 2020 har dette skjedd:

- Vi har avslørt at toppledere i flere av kommunens største etater systematisk har feilrapportert om lovbrudd til byens øverste politiske ledelse. De rapporterte at arbeidsmiljøloven ble etterlevd, mens den i virkeligheten ble brutt systematisk -tusenvís av ganger gjennom flere år.
- Vi har avdekket at dårlig bemanning ved byens sykehjem førte til at pasienter ble liggende alene på dødsleiet. Den eneste måten fortvilte ansatte kunne forhindre dette på, var å forlenge skiftet så lenge at loven ble brutt.
- Etter at vi avslørte 250.000 brudd på arbeidsmiljøloven, har Arbeidstilsynet gjennomført to tilsyn av Oslo kommune. De har varslet 900.000 kroner i bot. Politiet skal i skrivende stund avgjøre om de åpner selvstendig etterforskning av lovbruddene.
- Arbeidstilsynet har slått fast at praksisen kan ha gått ut over ansattes helse, og at mangel på forsvarlig bemanning har vært en viktig årsak til bruddene på arbeidsmiljøloven i kommunen.
- Samtidig som Arbeidstilsynet gransket lovbrudd i Oslo kommune, kunne NRK avdekke at den statlige tilsynsmyndigheten selv brøt arbeidsmiljøloven. Direktøren måtte innrømme at det var "flaut", og lovet full opprydning.
- Bystyret vedtok i november 2020 omfattende og detaljerte tiltak for å stanse bruddene på arbeidsmiljøloven og å bedre arbeidsforholdene for kommunens ansatte. Byrådet har pålagt hele kommunen overvåking og rapportering av arbeidstid. Et nytt datasystem, som koster opp til 20 millioner kroner, skal gi bedre kontroll på dette.

Fem granskinger iverksatt etter NRKs avsløringer ble ferdigstilt i 2020. De politiske reaksjonene på rapportene og det siste årets avsløringer, var så sterke at det ble fremmet mistillitsforslag mot miljøbyråd Lan Marie Berg. Fem partier støttet forslaget. Berg ble reddet av partiet Rødt.

Flere av avsløringene og konsekvensene i dette prosjektet kom som følge av arbeid som ble påbegynt i 2019, men som ga uttelling først i 2020.

Det siste året har vi, i tillegg til nye metoder, bygget videre på metoder beskrevet i fjorårets SKUP-rapport, "[Lovbruddene i Oslo kommune](#)".

2. METODER

A. Fra det første tipset til avsløring av lovbrudd

Vi vil innledningsvis redegjøre for de mest sentrale metodene bak avsløringene høsten 2019 om 250.000 brudd på arbeidsmiljøloven. Dette er nødvendig for å gi kontekst til metodebruk, nye avsløringer og konsekvenser i 2020.

Prosjektet startet med et tips fra en kilde sommeren 2019. Tipset handlet om årevis med rot og lovbrudd i Energigjenvinningsetaten (EGE). Etaten omdanner søpla fra Oslos innbyggere til varme og biodrivstoff.

Vi avtalte et møte med tipseren. Dette var viktig for å bygge tillit. Vi fikk flere eksempler på en etat med mangelfull kontroll. Blant annet skulle mange skatte-millioner være brukt på et nytt garderobebygg som aldri ble bygget.

Vi gjorde søk i postlistene til etaten og byrådsavdelingen for miljø og samferdsel. Det er miljøbyråd Lan Marie Berg (MDG) som har ansvaret for søppelhåndteringen i Oslo. Ved å bruke søkeord basert på innholdet i tipset fant vi et politisk notat som byråd Berg hadde sendt til bystyret. Her informerte hun om at revisjonsselskapet PWC skulle granske EGE for blant annet anskaffelser og arbeidstid. Slik fikk vi verifisert at tipset var noe å nøste videre på.

At det politiske notatet omtalte mulige brudd på arbeidsmiljøloven var oppsiktsvekkende. For da selskapet Veireno to år tidligere hadde brutt arbeidsmiljøloven over tusen ganger på oppdrag for Oslo kommune, sa byråd Berg [dette](#):

- Jeg blir fly forbanna når jeg hører at et selskap bryter arbeidsmiljøloven gang på gang. Jeg kan love renovatørene at Oslo kommune ikke tolererer brudd på arbeidsmiljøloven, vi er ikke et selskap som systematisk bryter arbeidsmiljøloven.

For å sjekke ut hva byrådsavdelingen faktisk visste om lovbrudd i EGE, sendte vi dette innsynskravet: «Jeg lurer på hvor mange rapporterte brudd på arbeidsmiljøloven som byrådsavdelingen har mottatt fra Energigjenvinningsetaten i perioden 2015 til 15. mars 2019.»

Tidsperioden var sammenfallende med perioden som PWC skulle granske.

Byråd Bergs avdeling svarte oss etter tre dager. Det var rapportert om 557 brudd på arbeidsmiljøloven. Dermed var det klart at Berg, som hadde kritiserte Veireno for å bryte loven, selv hadde ansvaret for en etat med flere hundre brudd.

Vi publiserte vår første sak i august: [Ny søppelskandale i Oslo: Over 500 brudd på arbeidsmiljøloven](#)

I flere år har ansatte på søppelanleggene jobbet ulovlig mye. Nå granskes hele Energigjenvinningsetaten for overtidsbruk, brudd på innkjøpsregler og påstander om ulovlige ansettelses.

Opposisjonen reagerte på at byrådet, halvannet år etter Veireno-saken, selv ikke klarte å holde seg innenfor loven. [Rødt truet med å politianmelde kommunen](#).

B. Byråden greier ikke svare Arbeidstilsynet

Vi kontaktet Arbeidstilsynet for å høre om de ville foreta seg noe. Det statlige tilsynet har hjemmel til å kreve opplysninger, gi pålegg om forbedringer, ilegge gebyr og anmelde arbeidsgivere til politiet.

Arbeidstilsynet svarte oss med å gi innsyn i et brev de nettopp hadde sendt byråd Berg. – *Basert på det NRK skriver vil vi ta kontakt med Oslo kommune for å få mer informasjon om hva dette er for noe, [sa regiondirektør Ørnulf Halmrast](#).*

Dette var starten på Arbeidstilsynets undersøkelser med kommunen som følge av vårt journalistiske prosjekt.

Vi noterte oss fristen kommunen hadde fått av tilsynet for å kunne be om innsyn i svaret. Det fikk vi. Og i svarbrevet *understreket* byråden at hun ikke greide å svare tilsynet på hvor mange ganger loven var brutt. Nå var vi spent på bystyrets reaksjon. Den kom kontant: *“I lys av den siste tids avsløringer i media, mener vi at det er grunnlag for at Kontrollutvalget igangsetter undersøkelser”*, skrev fire gruppeledere i et krav om gransking av byråden.

Kontrollutvalget er bystyrets kontrollorgan. Når utvalget vedtar en gransking, er det Kommunerevisjonen som gjennomfører denne. Vi publiserte saken: [Krever gransking av Lan Marie Berg etter ny søppelskandale](#)

C. Mangelfull informasjon til bystyret om lovbrudd

Vi leste gjennom notatet Berg hadde sendt bystyret om forholdene i EGE en gang til. I stedet for å omtale de 557 bruddene hun var kjent med, skrev Berg: *“Det **kan** ha skjedd brudd på arbeidsmiljølovens bestemmelser»* (vår utheving). Denne enkle metoden avdekket at byråden ikke hadde opplyst korrekt om hva hun visste.

Vi publiserte saken: [Byråd Berg: Avviser at hun burde fortalt bystyret om 500 brudd på arbeidsmiljøloven](#)

I de to neste bystyremøtene måtte Berg svare på en rekke kritiske spørsmål om “kan”-formuleringen.

- *Synes ikke byråden det er litt defensivt at bystyret ikke blir informert om alvorlighetsgraden, selv om hun blir spurt, men vi må lese dette på nrk.no? [spurte bystyreprerentant James Stove Lorentzen \(H\)](#).*

Det skulle komme flere eksempler på upresis eller utelatt informasjon.

D. Mangelfull informasjon til Arbeidstilsynet om lovbrudd

Etter å ha publisert den første saken om over 500 lovbrudd på arbeidsmiljøloven i Energigjenvinningsetaten, gikk vi nøyere gjennom oversikten over brudd fra Bergs avdeling. Da oppdaget vi at det manglet tall for flere måneder i oversikten.

Vi ringte etatsdirektøren. Han sa at etaten hadde ført statistikk hver måned. Hadde byrådsavdelingen holdt tilbake tall?

Bergs avdeling avviste å ha gjort noe galt. De skulle likevel sjekke en gang til. Vi purret flere ganger uten å få svar. To måneder senere fikk vi plutselig en e-post. Vedlagt lå *alle* brudd på arbeidsmiljøloven som etaten hadde registrert gjennom to år. Tallene var sendt på epost fra direktøren i EGE til miljøbyrådens avdeling så tidlig som i februar 2019.

Miljøbyrådens avdeling hadde altså holdt tilbake dette dokumentet, da de i august informerte oss om 557 brudd på arbeidsmiljøloven i den samme perioden. I virkeligheten satt de da med totaloversikten som viste enda flere brudd. De hadde også holdt denne informasjonen tilbake fra Arbeidstilsynet, som etter vår første sak krevde svar fra Berg på hvor mange brudd hun var kjent med. I tillegg hadde altså byråd Berg informert bystyret om at det “kan” ha vært brudd. Vi publiserte nå saken: [Berg ble varslet om 730 lovbrudd – hevdet likevel hun ikke hadde oversikt](#)

Bystyremedlemmer reagerte kraftig på at Berg helt siden februar hadde sittet på en totaloversikt over brudd på arbeidsmiljøloven i etaten. Dagen etter publiseringen bestod halve bystyrets spørretime av kritiske spørsmål om hemmeligholdet. Flere partier mente dette var et soleklart brudd på byrådens informasjonsplikt.

Informasjonsplikten er helt sentral i parlamentarismen, som Oslo styres etter. Bystyret, som er byens øverste organ, må ha korrekt og oppdatert informasjon for å fatte vedtak. Dersom byrådet ikke informerer bystyret korrekt, vil det kunne føre til mistillitsforslag. Dersom dette får flertall må den enkelte byråd, eller hele byrådet, gå av.

E. Hvordan vi avdekket ulovlige innkjøp

For å undersøke opplysninger fra både den første tipseren og det politiske notatet om ulovlige anskaffelser, ba vi Energigjenvinningsetaten om innsyn i alle registrerte avvik siden 2017. Vi fikk oversendt et Excel-ark med 438 avvik. Det viste seg at ansatte i etaten i flere år hadde sagt fra, gjennom å melde avvik på etatens intranett, om et stort antall brudd på lov om offentlige anskaffelser. Det var handlet for flere titalls millioner kroner i strid med reglene som er laget for å sikre best mulig bruk av skattepengene. Blant annet hadde de kjøpt dyre konsulenttjenester. Vi fikk også tilgang til etatens fullmaktsmatrise for innkjøp. Den hadde oppsiktsvekkende nok en egen kategori for «ulovlige direkte anskaffelser». Vi publiserte saken: [Sjøppelskandalen i Oslo: Ledelsen hadde fullmakt til å bryte loven](#)

F. Vi avslører mer mangelfull informasjon til bystyret

Ettersom prosjektet vokste, måtte vi skaffe oss en bedre forståelse av hvordan miljøbyråden egentlig følger opp sine etater. Vi ba nå om innsyn i alle referater fra møter mellom hennes byrådsavdeling og etaten siden 2015. Vi fikk dette i PDF-format. Nå tok vi i bruk et verktøy som skulle gjøre det enklere å få overblikk og gjøre søk i dokumentene.

Adobe Acrobat Pro er et program for redigering og behandling av PDF-filer. Det gjør det mulig å kjøre en såkalt OCR-skanning av flere filer på en gang. OCR står for Optical Character Recognition og konverterer tekst i bildeforamt til digital tekst, som er søkbar. Vi samlet alle de scannede filene i én mappe. Nå kunne vi søke på enkeltord som “anskaffelser” og “innkjøp” gjennom søkefunksjonen i Windows utforsker.

Vi fikk treff i et møtereferat fra april 2019. Da hadde byrådens avdelingen møtt ledelsen i Energigjenvinningsetaten (EGE). Her stod det: *“EGE har noen avtaler som ikke er i tråd med lov om offentlig anskaffelse og forsyningsforskriften.”*

Ettersom dette var et møtereferat som miljøbyrådens avdeling selv hadde gitt NRK innsyn i, hadde vi nå dokumentasjon på at byråden formelt var informert om ulovlige innkjøp i etaten.

For å finne svar på om hun hadde informert bystyret om dette, gikk vi gjennom notater byråden hadde sendt til bystyret. Vi så også gjennom politiske møter på kommunens nett-TV, og hørte gjennom opptak av intervjuer vi hadde gjort om lovbrudd i EGE. Vi fant ingen eksempler på at Berg opplyste om ulovlige anskaffelser.

Vi ønsket å spørre byråden selv om hun hadde unnlatt å informere bystyret, og ba om et intervju. Det ville ikke Berg stille opp på. Derfor sendte vi spørsmål på e-post. I stedet for å svare på spørsmålene, sendte Berg et nytt notat til bystyret. Her skrev hun, for første gang, at etaten hadde gjort ulovlige anskaffelser. Referatet vi satt på dokumenterte at hun hadde visst om dette i minst seks måneder. Vi publiserte saken: [Berg visste om ulovlige avtaler uten å informere bystyret](#).

Opposisjonen mente dette var nok et eksempel på at Berg hadde brutt informasjonsplikten.

G. Million-garderoben som forsvant

Vi ville også undersøke påstanden fra tipseren om at millionbeløp var brukt på et garderobeanlegg som ikke var blitt noe av. Vi inviterte oss selv til etatens søppelanlegg på Haraldrud i Oslo. Her fikk vi se stedet hvor garderoben var planlagt, og tok bilder av området.

Fra byrådsavdelingen fikk vi innsyn i et notat til bystyret. Her kom det frem at etaten hadde brutt kommunens retningslinjer for investeringer. 17,7 millioner var brukt opp - på utredninger. Nå var hele garderobe-prosjektet lagt på is.

Med opplysningene vi nå satt på, kunne vi gjøre et mer presist søk i elnnsyn.no. Dette er den største samlingen av offentlige postjournaler som er gjort søkbare på ett og samme sted. Her fant vi EGEs risikovurdering av garderobesituasjonen, som slo fast at dagens garderober brøt med arbeidsmiljøloven. De manglet et skille mellom ren og uren sone, slik at farlige stoffer fra søppelanlegget kunne smitte over på de ansattes private tøy og spres videre ut når de gikk fra jobb. Vi publiserte saken: [Sendte regningen til Oslos innbyggere: Brukte 18 millioner på nybygg som aldri ble bygget](#)

Dagen etter påla byrådsavdelingen etaten å sørge for midlertidige garderober, i tråd med lovens krav. Etaten endret sine rutiner for å minimere risikoen for å spre farlige stoffer. Kort tid senere vedtok kontrollutvalget en egen undersøkelse av byråd Lan Marie Bergs styring av garderobe-prosjektet. Også Arbeidstilsynet fattet interesse, og ga i 2020 etaten et formelt pålegg om å utbedre garderobene.

H. Fra 730 lovbrudd i én etat til 250.000 lovbrudd i hele kommunen

Vi merket at sakene våre førte til stort engasjement blant politikere og ansatte i kommunen. Det hjalp oss i arbeidet. Etter å ha avdekket ulovlig arbeidstid og ulovlige anskaffelser i EGE fikk vi et interessant tips. Vi ble oppfordret til å sjekke arbeidstidene hos brannvesenet i Oslo - også det en etat under miljøbyråden.

Vi sendte et innsynskrav til brannvesenet og fem andre etater underlagt Lan Marie Berg, med følgende ordlyd: «*Vi ber vennligst om at etaten benytter sitt system for lønn- og arbeidstid, til å produsere en oversikt som gir månedlig oversikt over antall brudd på arbeidsmiljøloven, for månedene fra og med januar 2016 til og med september 2019.*»

Mens vi ventet på svar, fikk vi brått en henvendelse fra Bergs kommunikasjonsavdeling. NRK hadde på dette tidspunktet nesten daglig bedt om intervju med Berg om EGE. I tre uker hadde hun avslått og kun svart på enkelte spørsmål via e-post. Nå ville hun stille på en drøy times varsel. Skulle hun omsider svare på våre spørsmål, eller var det noe annet som hastet?

På vei til intervjuet mottok vi vårt første innsynssvar. Det var fra Vann- og avløpsetaten. De hadde brutt arbeidsmiljøloven over 5.000 ganger, bare siden januar 2016. Bruddene var listet opp i tabeller – én for hver måned. Vi kontaktet desken, og NRK publiserte nyhetsmeldingen: [Over 5000 lovbrudd i Oslo kommune](#), mens vi intervjuet Berg på rådhuset.

– *Alle mine etater har hatt brudd på arbeidstidsbestemmelsene*, fortalte hun, og utdypet at hun denne uka hadde fått tall på dette.

Vi fikk også en kopi av et notat hun hadde sendt til bystyret - og en pressemelding. Her opplyste hun om 2911 brudd i hennes etater.

I timene som fulgte mottok vi svar på vårt innsynskrav fra resten av etatene. På et tidspunkt satt vi med kalkulator på desken og meldte økningen i antallet brudd som fortløpende tikket inn. Totalt passerte vi 15.000 lovbrudd.

Dette var langt flere enn de 2911 bruddene Berg opplyste om i sin pressemelding. En finlesing av tallene avdekket at mens NRK hadde bedt om antall brudd fra 2016, hadde Berg kun gitt ut tall for 2019.

Vi meldte nå om [nye lovbrudd i alle etatene til byråd Berg: Over 15.000 lovbrudd](#)

Med så mange lovbrudd i Bergs portefølje, hvordan sto det egentlig til med resten av kommunen?

Vi sendte likelydende innsynsbegjæringer til de 17 andre etatene og alle bydelene i kommunen. Det første svaret kom fra Sykehjemsetaten. De rapporterte om hele 65.000 brudd siden 2013. Alle bydelene ga oss innsyn, og omfanget lovbrudd vokste videre.

I løpet av seks uker hadde NRKs oversikt over antall brudd på arbeidsmiljøloven i Oslo kommune økt fra 557 til en kvart million. Vi publiserte saken: [Oslo-skandalen vokser: Over 250.000 brudd på arbeidsmiljøloven](#)

Avsløringene fikk en rekke konsekvenser:

- Kontrollutvalget vedtok å utvide den pågående granskingen av Berg [til å gjelde alle hennes etater](#).
- Senere vedtok kontrollutvalget å [granske daværende helsebyråd](#) Tone Tellevik Dahls (Ap) styring av sine etater.
- Byrådsleder Raymond Johansen iverksatte en egen undersøkelse av hele kommunen. Han ville kartlegge rutiner og systemer for arbeidstid.
- Arbeidstilsynets åpnet enda et nytt tilsyn. [Denne gangen gjaldt tilsynet hele Oslo kommune](#).

I. Manglende oppfølging av tidligere pålegg fra Arbeidstilsynet

Med 250.000 lovbrudd på bordet, og to pågående undersøkelser fra Arbeidstilsynet, stilte vi oss spørsmålet: Hadde Arbeidstilsynet virkelig ikke kjent til alle disse bruddene tidligere?

Det var særlig én hendelse som satte oss på sporet av et svar.

Byrådsavdelingene, som har det øverste ansvaret for alle etatene og bydelene i kommunen, hadde ikke klart å svare NRK på hvor mange ganger de selv hadde brutt loven.

De unnskyldte seg med at de bruker datasystemet "WinTid", som ikke fanger opp brudd på en tilfredsstillende måte. Dette reagerte vi på. Vi hadde nemlig lest i et gammelt pålegg fra Arbeidstilsynet i 2012 at kommunen skulle bytte ut dette datasystemet fordi det var dårlig og utdatert. Nå viste det seg altså at byrådsavdelingene fortsatt brukte dette systemet.

Dermed kunne vi avdekke en dobbel systemsvikt:

- 1) Byrådsavdelingene brukte fortsatt WinTid, systemet som Arbeidstilsynet kritiserte i 2012, nettopp fordi det ikke kunne registrere brudd på arbeidsmiljøloven.
- 2) At dette ikke var byttet ut etter syv år betød at Arbeidstilsynet hadde sviktet i sin oppfølging av pålegget mot kommunen fra 2012.

I [saken vi publiserte](#) kom det frem at Arbeidstilsynet hadde tatt det for gitt at kommunen fulgte pålegget fra 2012. Til tross for nærmere 300 tilsyn med Oslo kommune siden den gang, hadde Arbeidstilsynet ikke sjekket at kommunen faktisk gjorde som de lovet.

J. Sporene videre

I 2020 fortsatte vi arbeidet rundt fire overordnede spor:

- Hvordan kunne dette skje, uten at noen hadde tatt tak i det?
- Kunne vi komme nærmere på de ansatte som måtte jobbe ulovlig mye?
- Hvilke politiske konsekvenser, om noen, ville de omfattende lovbruddene få?
- Kunne vi gå Arbeidstilsynet enda nærmere etter i sømmene?

De neste kapitlene viser hvordan vi gikk frem for å finne svar på disse spørsmålene.

K. Systemsvikt og feilaktig rapportering

I arbeidet med å avsløre de omfattende lovbruddene fulgte vi den politiske behandlingen av saken tett, og leste mange saksfremlegg til bystyrets organer. Høsten 2019 hadde vi kommet over et notat miljøbyråd Berg sendt til bystyret om saken. Her sto det:

“Virksomhetene rapporterer årlig på om de har rutiner og internkontroll som sikrer etterlevelse av arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser, og fanger opp og retter eventuelle avvik som fremkommer, jf. Rundskriv 24/2013”.

Da vi leste formuleringen, forsto vi to ting. For det første var det nedfelt i et eget rundskriv at alle kommunens etater og bydeler skulle ha egne rutiner for å sikre lovlig arbeidstid. For det andre rapporterte de til byrådet om loven faktisk ble etterlevd.

Dette gjorde oss nysgjerrige. Hadde etatene virkelig meldt fra til byrådet om de massive lovbruddene? Hvis ikke ville det bety at lovbruddene hadde gått under radaren helt til NRK ba om innsyn i dem høsten 2019.

Formuleringen i notatet slo fast at det skulle rapporteres “årlig” om brudd. Vi tenkte derfor at eventuell manglende etterlevelse kunne fremgå av virksomhetenes årsrapporter til byrådet. Vi oppsøkte nå kommunens [regelverksdatabase](#) for å finne flere svar. Det er en offentlig database der Oslo kommune samler rundskriv og rapporteringskrav. Vi gjorde flere søk i databasen, blant annet etter “årsberetning”.

Slik kom vi over årlige rundskriv som beskriver hvilke punkter byrådet forventer at etatene skal rapportere på. Hvert av rundskrivene hadde egne Excel-filer med ulike faner. Hver fane inneholdt de ulike og årlige rapporteringskravene. Temaet “Arbeidstid” lå under fanen med det klingende navnet “4.6.4 HMS” (se faksimile til høyre).

ARBEIDSTID
Har virksomheten rutiner og internkontroll som sikrer etterlevelse av arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser og som fanger opp og retter eventuelle avvik som fremkommer? (Se Rundskriv 24/2013)
Har virksomheten rutiner som fanger opp nye og endrede krav i arbeidstidsbestemmelsene?

Alle etatene ble altså pålagt å svare på om de hadde rutiner på plass så arbeidsmiljøloven ble overholdt, og om de fanget opp og stanset eventuelle brudd. Vi bestemte oss for å lese rapporteringskravene for flere år, for å se om det var skjedd endringer. Da vi lastet ned kravet fra 2018, fant vi ut at det var tilfelle.

Spørsmålet om etatene fanget opp og rettet eventuelle brudd på arbeidsmiljøloven var borte. Etatene ble rett og slett ikke lenger bedt om å rapportere på om de fulgte loven. Dette indikerte at etterlevelse av arbeidsmiljøloven ikke stod høyt på byrådets agenda.

Vi ville nå se hva etatene faktisk hadde rapportert de årene de ble spurt om etterlevelse av loven. Vi lastet ned årsrapport for årsrapport, så mange vi fant, fra 2013 til 2017. (I 2018 ble jo formuleringen fjernet.) Mange årsrapporter lå åpne på etatenes nettsider. Andre fikk vi ved å be om innsyn. Etter å ha gjennomgått over 40 årsrapporter, fant vi at *alle som en hadde* krysset av “ja” på spørsmålet om de hadde sikret “etterlevelse av arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser”. (Se faksimile nedenfor.)

Arbeidstid

Har virksomheten rutiner og internkontroll som sikrer etterlevelse av arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser og som fanger opp og retter eventuelle avvik som fremkommer? (Se Rundskriv 24/2013)

Ja Nei

x

Med andre ord, i den samme perioden hvor NRK nå hadde dokumentert at arbeidsmiljøloven var blitt brutt 250.000 ganger, hadde etatene som sto for nettopp disse bruddene rapportert til byrådet at alt var i orden.

Nå hadde vi dokumentert to viktige årsaker til at byrådet manglet kunnskap om lovbruddene i kommunen de styrte:

- 1) Etater og bydeler hadde systematisk feilrapportert til byrådet om bruddene
- 2) Fra 2018 hadde byrådet selv kuttet ut kravet om at det skulle rapporteres. Slik hadde de fratatt seg selv en vesentlig muligheten til å oppdage bruddene, slik deres eget rundskriv fra 2013 forutsatte.

I begynnelsen av mars 2020 kunne vi konfrontere både toppledelsen i byrådet, og etatslederne som hadde feilrapportert.

Byrådsavdeling for finans, som har det øverste personalansvaret i Oslo kommune, svarte: *“I ettertid er det lett å se at spørsmålet kunne vært gjentatt i 2018 og 2019, gjerne supplert med flere spørsmål”.*

Byrådsavdelingen erkjente også svakheter i egen kontroll:

“Rutinene våre har ikke virket godt nok, og vi trenger økt bevissthet og styrking av tiltakene på arbeidstidsområdet. Vi erkjenner at et systemrettet fokus ikke har gitt tilstrekkelig kunnskap om den faktiske situasjonen, og behovet for å sette inn korrigerende tiltak.”

En av etatslederne, brannsjef Jon Myroldhaug, svarte:

“Informasjonen i de aktuelle årsberetningene i 2016 og 2017 ble gitt med det utgangspunktet og den oversikten vi hadde da. Sett i lys av det omfanget vi nå er klar over, ser etaten at det kan fremstå som feilinformasjon i ettertid”.

Svarene kom samtidig som koronapandemien traff Norge. Arbeidet med saken ble derfor lagt på vent i en periode. Høsten 2020 kunne vi fullføre og publisere saken med følgende tittel og ingress:

[Etater sa de hadde stålkontroll – loven ble brutt tusenvis av ganger](#)

I fem år forsikret Oslos etater at de hadde gode rutiner for å unngå ulovlig overtid. Men i virkeligheten hadde nesten ingen dette på plass.

Byrådsleder Raymond Johansen måtte erkjenne systemsvikten, og uttalte: – Det er ikke bra nok. Derfor har jeg benyttet alle anledninger jeg har hatt, som øverste leder for kommunen, til å snakke med etatssjefene om viktigheten av å ha dette på plass.

Det politiske bråket som oppstod i etterkant av denne saken, skulle også prege høringen om lovbruddene i Oslo, som fant sted på rådhuset i september 2020. Opposisjonen ville vite hvorfor byrådet hadde sluttet å spørre om etterlevelse av arbeidsmiljøloven. Både miljøbyråd Berg (MDG) og finansbyråd Einar Wilhelmsen (MDG) slet med å svare, selv om det dreide seg om arbeidsforholdene til flere tusen av kommunens egne ansatte.

I desember 2020 ryddet byrådet endelig opp i den feilslåtte rapporteringsordningen vi hadde påpekt. Gjennom et nytt rundskriv, med tittelen "[Overvåking og oppfølging av arbeidstid – på alle nivå i Oslo kommune](#)", ble flere nye rapporteringskrav innført. Alle etater skal igjen rapportere om de følger loven eller ikke.

L. Jakten på ansatte som ville snakke

En utfordring gjennom hele prosjektet har vært å få intervju ansatte som rammes av ulovlig mye jobbing. Mange har tipset oss om kritikkverdige forhold, men vil selv ikke stå frem. Enkelte har uttalt til oss at de ikke våger. I Energigjenvinningsetaten (EGE), som mange av sakene handlet om, takket både verneombud og tillitsvalgte nei til intervju.

Høsten 2019 avdekket vi at den ferske medierutinen i EGE [påla ansatte å varsle etatens kommunikasjonssjef](#) før de svarte journalister. Og kommunikasjonssjefen skulle på sin side varsle etatsledelsen og byrådets avdeling. Dette kunne forklare motviljen til å snakke.

Fraværet av åpne kilder blant ansatte, gjorde at vi måtte bruke opplysninger vi fikk gjennom innsyn for å komme nærmere dem som jobbet ulovlig mye for kommunen.

M. Loggen over alle bruddene ved sykehjemmene

Vi var særlig interessert i brudd på arbeidsmiljøloven ved Oslos sykehjem. Her jobber de som tar vare på byens eldste og sykeste. Utslitte ansatte kan føre til alvorlige konsekvenser.

På tampen av 2019 hadde vi fått innsyn i Sykehjemsetatens logg over alle brudd på arbeidsmiljøloven gjennom åtte måneder ved byens kommunale sykehjem.

Loggen heter "Rapport 7" og lister opp hvert enkelt brudd med dato, sted, ansatt, og varighet. Vi fikk rapporten som et Excel-ark. Det inneholdt 11 kolonner og 3220 rader med data. Hver rad representerte et brudd på arbeidsmiljøloven (se faksimile):

Ansatt	Avd	St.kat.	St. %	Brudd på	Beskrivelse av brudd	Dato
1	55393	HELSEFAG	100,00	Samlet tid per dag	Samlet dag - Verdi: 14,00 Grænse: 13,00	25.05.2019
2	55510	SPL	87,00	Samlet tid per dag	Samlet dag - Verdi: 14,00 Grænse: 13,00	27.01.2019
2	55510	SPL	87,00	Samlet tid per dag	Samlet dag - Verdi: 14,00 Grænse: 13,00	10.03.2019
2	13082	SPL	100,00	Ukentlig arbeidsfri	Ukentlig arbeidsfri - Verdi: 33,00 Grænse: 35,00	31.08.2019

Analyse og funn 1: Vi ville undersøke om enkelte ansatte hadde jobbet langt mer enn andre. Nå tok vi i bruk en pivottabell i Excel. Det er et verktøy som gjør det mulig å skaffe oversikt over store datamengder i et regneark ved hjelp av databaselignende funksjoner.

En pivottabell kan blant annet brukes til å telle opp antallet forekomster av unike verdier. Vi definerte ansattnumre som verdien vi ville telle opp. Slik fikk vi en liste over antall brudd per ansattnummer, som vi sorterte synkende. Nå satt vi igjen med en toppliste over ansattnumre med flest antall brudd. Enkelte ansattnumre sto oppført med over 50 brudd på arbeidsmiljøloven i loggens åtte måneder.

Analyse og funn 2: Loggen inneholdt også kommentarfelt. Her ble bruddene begrunnet av sykehjemmenes avdelingsledere. Vi så at ordet “terminal” gikk igjen. Terminal er et fagbegrep for døende pasienter. Et eksempel på en slik kommentar var: *“Trenge fastvakt hos terminal beboer. Var ikke mulig å få tak i noen.”* Avdelingsledere oppga altså at loven måtte brytes for å få ansatte på jobb til å våke over døende pasienter. Vi ville få tak i disse ansatte og spørre dem om hvordan det er å måtte velge mellom å følge loven, eller å la pasienter dø i ensomhet.

Fiktiv ansatt-ID: Vi ringte Sykehjemsetaten for å spørre om ansattnumrene i loggen var reelle. Etaten svarte at de hadde lagt inn fiktive ansattnumre, slik at det ikke skulle være mulig for NRK å identifisere helsearbeiderne. Vi mente at etaten ikke hadde lov til dette, og sendte derfor et nytt innsynskrav der vi ba om å få opplyst hvilke navn som lå bak en rekke fiktive numre. Vi var ganske sikre på å vinne frem med innsynskravet. Årsaken var en lignende innsynskamp vi nettopp hadde vunnet.

N. Fylkesmannen ga NRK medhold

Som forklart under kapittel D. hadde vi i arbeidet med Energigjenvinningsetaten fått innsyn i et dokument over alle registrerte brudd på arbeidsmiljøloven. Dokumentet inneholdt en liste med hvilke ansatte som hadde arbeidet mest. Men kommunen hadde sladdet navnene, og hevdet de hadde hjemmel til dette etter forvaltningsloven § 13 første ledd. Det er en bestemmelse som stiller opp taushetsplikt for “noens personlige forhold”.

Vi var uenige, og klaget til Fylkesmannen. Her viste vi til at:

1) Hvilken arbeidstid ansatte har er i kjernen av offentlige opplysninger og er ikke taushetsbelagt, jf. kommentarutgaven til offentleglova (Harlem m.fl), s. 205.

2) Det er også slått fast i Justisdepartementets rettleiar til offentlighetsloven (s. 79-80) at opplysninger om lønn fra det offentlige ikke er taushetsbelagt. Arbeidstiden er grunnlaget for lønnsutbetaling.

I 2020 fikk vi fullt medhold hos Fylkesmannen. Forelagt dette, sendte kommunen oss navnene på de av etatens ansatte som hadde jobbet mest ulovlig overtid. Vi ringte en rekke av disse personene, men lyktes heller ikke denne gangen med å få noen til å stille opp.

Likevel var seieren hos Fylkesmannen en bekreftelse på at kommunen ikke hadde lov til å hemmeligholde hvilke ansatte som hadde jobbet ulovlig mye.

O. Vi får tak i navnene bak fiktive ansattnumre

Nå gikk vi tilbake til Sykehjemsetaten og klagde på at de ikke ville gi oss navnene bak de fiktive ansattnumrene. Etaten prøvde først å avskjære oss ved å vise til at vi hadde oversittet klagefristen på tre uker. Vi leste oss opp i kommentarutgaven til offentleglova. Her står det:

“Når en klage har kommet inn etter klagefristen, vil førsteinstansen som en hovedregel enten måtte behandle henvendelsen som et nytt innsynskrav, eller som en rettidig klage.” Med andre ord: Klagen vår måtte behandles. Dette poengterte vi også i klagen til Fylkesmannen. Dette fikk vi medhold i.

Etter kort tid sendte Sykehjemsetaten oss listne med navnene bak de fiktive numrene. Nå kunne vi endelig kople sammen navnene med numrene i datasettet om all overtidssjobbingen i etaten, ved hjelp av Excel-formelen “Finn.rad”.

Slik fikk vi laget listen med navnene vi trengte, og kunne kontakte de ansatte direkte.

Å få noen i tale var en utfordrende oppgave. Flere sa nei. Omsider kom vi i kontakt med en sykepleier som sa seg villig til å stille opp. Det ble en viktig sak. I intervjuet med oss bekreftet han det vi hadde funnet i dataene. Han hadde selv stått i det krevende dilemmaet det er å skulle velge mellom å bryte arbeidsmiljøloven og å forlate døende pasienter slik at de måtte tilbringe de siste timene i livet alene. Vi publiserte saken: [Må la eldre dø alene eller jobbe ulovlig overtid](#)

P. Undersøkelser og politisk drama

Hele syv offentlige undersøkelser som berører vårt journalistiske prosjekt ble satt i gang i løpet av 2019. (Se listen i vedlegg II). Fem av disse ble iverksatt som en direkte følge av NRKs dekning: To tilsyn i regi av Arbeidstilsynet, to undersøkelser fra kommunerevisjonen og en undersøkelse i regi av Byrådslederens kontor. I 2020 ble disse klare og vi kunne høste flere frukter av våre avsløringer.

Q. De første undersøkelsene

I januar kom rapporten etter Kommunerevisjonens undersøkelser av byråd Berg og tidligere helsebyråd Tone Tellevik Dahl (Ap). (Tellevik Dahl gikk av etter valget i 2019.) Rapporten bekreftet det enorme omfanget av lovbrudd som NRK hadde omtalt. Videre slo den fast at byrådene ikke hadde skaffet seg god nok informasjon om sine etaters forhold til arbeidsmiljøloven. Vi publiserte saken: [“Rapport om Oslo-byråder: Fanget ikke opp tusenvis av brudd på arbeidsmiljøloven”](#)

Reaksjonene i bystyret var sterke. [Fem partier rykket ut i NRK](#) og deretter i andre medier og krevde en egen høring av Berg, for å vurdere om hun hadde deres tillit.

– NRK har gjort en god jobb i å avsløre alle bruddene på arbeidsmiljøloven i Oslo kommune. Problemet er at ikke kommunen selv har hatt gode nok systemer til å avdekke dette. Nå må vi ha en høring for å komme til bunns i denne saken, uttalte Espen Hasle (KrF).

– Jeg vil karakterisere dette som en av de mest alvorlige sakene som har vært i Oslo kommune i min tid, sa gruppeleder i Fremskrittspartiet, Camilla Wilhelmsen.

I mars kom rapporten etter at garderobe-prosjektet var ferdig gransket. Der kom det frem at byråd Bergs avdeling ikke hadde fått med seg et vedtak i bystyret om garderobene. [Kritikken mot byråden økte i styrke](#).

R. Nett-overvåking med varsling

Etter hvert som de offentlige undersøkelsene støttet opp under våre funn, merket vi en økt interesse om vårt journalistiske prosjekt. Flere medier kom på banen. Det ble utfordrende å holde oversikt over dekningen. Vi satte opp et abonnement fra medieovervåkingstjenesten Retriever for å holde oss oppdatert. Vi opprettet egne søk på stikkord som “arbeidsmiljøloven” og “Oslo kommune” og bestilte varsling på epost ved søketreff. Dette ble et viktig verktøy gjennom resten av prosjektet, for å plukke opp leserbrev og politiske utspill i andre medier.

Det var gjennom Retriever vi også ble klar over en annen viktig konsekvens av vår journalistikk. Tjenesten søker ikke bare i medier, men også offentlige nettsteder. Dermed fanget søket vårt opp et treff fra nettsiden doffin.no. Dette er nettstedet hvor offentlige lyser ut nye anbudskonkurranser. Det viste seg å være Oslo kommune som nå hadde tatt tak i de gamle datasystemene vi hadde avdekket høsten 2019 (Kapittel I.)

I kunngjøringen “[Nytt tids- og timeregistreringssystem for Oslo kommune](#)” ba de om ny programvare for å få forsvarlig kontroll med ansattes arbeidstid. Det skulle koste opptil 20 millioner kroner. Da vi omtalte anskaffelsen, [begrunnet etatsdirektør Bjørn Marthinsen dette med kommunens behov for full kontroll på arbeidstiden](#):

– Viktigheten av dette har blitt tydelig etter at media i fjor omtalte kommunens brudd på arbeidsmiljøloven, uttalte han.

S. Rapporten bystyret ikke fikk se

På grunn av korona-pandemien skulle vi skrive september 2020 før høringen som opposisjonen hadde krevd kom i stand. I mellomtiden hadde vi holdt et øye med Arbeidstilsynets tilsyn med Oslo kommune. Det gjorde vi ved hjelp av eInnsyn.no. Som innlogget bruker får du mulighet til å lagre mappen som et gitt dokument er registrert på. Senere kan du gå inn på “Mitt eInnsyn”, øverst til høyre på nettsiden, og videre til “lagrede saker”. Slik kan du enkelt se etter nye dokumenter. Det var slik vi ble klar over to spesielle brev fra byrådet til Arbeidstilsynet.

Arbeidstilsynets rapport etter tilsynet med kommunen ble ferdigstilt våren 2020. Men to ganger, både på våren og sommeren, hadde byrådsavdeling for finans bedt Arbeidstilsynet om *ikke* å oversende den ferdige rapporten. Dette var oppsiktsvekkende. Tilsynet imøtekom anmodningene på grunn av korona-pandemien, som krevde mye av kommunen. Ingen har arbeidsgivere har tidligere fått så lang utsettelse.

Konsekvensen var utsettelsene ble at Arbeidstilsynets rapport ikke ble en del av høringen på rådhuset om lovbruddene. Samme dag som høringen fant sted, kunne vi dermed publisere saken: [Ba Arbeidstilsynet om ikke å sende granskingsrapport etter lovbrudd](#).

Denne avsløringen preget høringen, og byrådet måtte tåle en rekke kritiske spørsmål fra opposisjonen. Finansbyråd Einar Wilhelmsen (MDG) hevdet at byrådet ikke hadde forsøkt å holde rapporten unna høringen, men ble ikke trodd av støttepartiet Rødt. Partiets gruppeleder Eivor Evenrud tordnet: – *Byrådets hovedargument har alltid vært at vi må ha alle fakta på bordet. Nå skjer det motsatte.*

Det var stor interesse for høringen i andre medier, med omtale blant annet i [Dagsavisen](#), [Dagbladet](#), [Vårt Oslo](#), [NTB](#), [Aftenposten](#), [Fagbladet](#) og [Nettavisen](#).

T. Krever byrådets avgang

Etter høringen ulmet det fortsatt i Oslo bystyre. Flere partier mente de ikke hadde fått tilfredsstillende svar på sine spørsmål, og at det som nå var kjent var så alvorlig at de vurderte mistillit mot byråd Berg eller byrådet som helhet.

I november besluttet to partier i bystyret, FrP og FNB, å stille mistillitsforslag. Partiene listet opp fem punkter som grunnlaget for mistillitsforslaget. Fire av disse var funn fra NRKs avsløringer, som senere var blitt bekreftet i de offentlige granskningene av kommunen:

- [Brudd på arbeidsmiljøloven](#) gjennom flere år.
- Byråden informerte ikke bystyret om [bruddene hun visste om](#).
- Omfattende [ulovlige innkjøp](#) i etaten.
- 18 millioner kroner ble brukt på en garderobe [som aldri ble bygget](#).

I desember skulle bystyret stemme over mistillitsforslaget. Ettersom de borgerlige partiene lenge hadde vært kritiske til Berg, var det størst spenning knyttet til hva byrådets støtteparti Rødt ville lande på. Det endte med at miljøbyråd Berg unngikk mistillit med knappst mulig flertall - reddet av stemmene fra Rødt. Et argument som ble brukt var at lovbruddene i Bergs etater hadde gått kraftig ned i 2020, noe [NRK hadde omtalt noen måneder tidligere](#).

U. Lovens vokter bryter loven

Et av prosjektets nye vendinger i 2020 var å undersøke Arbeidstilsynet nærmere.

Etter at de høsten 2019 hadde åpnet to tilsyn med Oslo kommune stilte vi oss spørsmålet: Følger den statlige vaktbikkja selv loven de har som oppgave å påse at andre følger?

Vi hadde ingen indikasjoner på urent trav. Men som offentlig etat var de underlagt offentlighetsloven på samme måte som Oslo kommune. Vi bestemte oss for å sende en innsynsbegjæring lik de vi tidligere hadde sendt kommunens etater. Vi ba om en oversikt over alle registrerte brudd på arbeidsmiljølovens regler for arbeidstid siden 2016.

Tre uker senere fikk vi svar. Arbeidstilsynet sendte oss en liste over sine 144 brudd på lovens bestemmelser om arbeidstid i 2018.

I februar 2020 sendte vi et nytt innsynskrav. Denne gang ba vi om tall over brudd på arbeidsmiljøloven for 2019. Vi ville ha så ferske tall som mulig i saken vi planla å publisere. Dette siste innsynskravet skulle det ta lang tid å få endelig svar på.

Vi fikk først et foreløpig svar. Tilsynet sa det ville ta noe tid å hente ut tallene. Årsaken var «den manuelle gjennomgangen som er nødvendig for å fremskaffe oversikten du ber om.»

Deretter hørte vi ikke noe mer på flere måneder. I juni purret vi. Tilsynet viste til koronapandemien, men lovet å gjenoppta arbeidet nå. De opplyste at NRK ville få tallene i juli. Men tilsynet sendte ikke noe i juli. Vi purret igjen i august. Denneurringen ble aldri besvart. Deretter purret vi igjen i slutten av august. Få dager senere fikk vi svar. Arbeidstilsynet hadde nå snudd helt om. De avslo innsynskravet fra februar.

Dette på tross av at de flere ganger tidligere hadde opplyst at de jobbet med å hente ut tallene til oss. Nå mente de at det var for tidkrevende å hente tall for 2019. Vi klaget avslaget inn for klageorganet som er Direktoratet for Arbeidstilsynet. Vi påpekte følgende: Tilsynet hadde tidligere klart å produsere tallene NRK etterspurte for ett kalenderår. Vi så derfor ingen grunn til at de ikke skulle klare å gjøre det samme en gang til.

I oktober ga Direktoratet oss delvis medhold. Vi fikk en liste over alle brudd registrerte i tilsynets datasystem for 2019. Den viste tallet 281. Dette var definert som "mulige brudd" fordi datasystemet ikke var oppdatert med lokale avtaler om situasjonsbetingede unntak fra lovens minstekrav.

Ett år etter at vi sendte vårt første innsynskrav om lovbrudd i Arbeidstilsynet, kunne vi i november 2020 publisere saken: [Arbeidstilsynet bryter arbeidsmiljøloven](#)

Vi hadde samtidig fått tak en skjermdump fra tilsynets intranett, samt en video fra et internt allmøte. Dette dokumentere at Arbeidstilsynet hadde vært klar over egne lovbrudd i flere år. Vi hadde også fått tak i et internt brev som var sendt til alle inspektørene i Arbeidstilsynet. Det inneholdt ferdigformulerte svar som kunne brukes i møte med kritiske spørsmål om bruddene NRK var i ferd med å avdekke. Vi publiserte både videoen og de ferdigformulerte svarene i saken vår. Av hensyn til kildevernet kan vi ikke fortelle hvordan vi fikk tak i denne interne informasjonen. Arbeidstilsynet direktør, Trude Vollheim, innrømmet at saken var "flau" og iverksatte en rekke interne tiltak for å komme på rett side av loven.

Avsløringene om Arbeidstilsynet skapte sterke reaksjoner og ble bredt sitert. Dagens Næringsliv tok på lederplass til orde for at loven måtte endres. De mente at loven åpenbart var for komplisert når ikke engang tilsynsmyndigheten klarte å følge den. Riksrevisjonen mente at NRKs avsløring var "oppsiktsvekkende", og at det var naturlig at de så nærmere på dette. På Stortinget ville representant Erlend Wiborg (FrP) vite hva fungerende arbeidsminister Henrik Asheim (H) gjorde for å sikre at Arbeidstilsynet selv følger loven.

[Asheim slo fast overfor Stortinget](#) at departementet nå ville følge opp bruddene i sin styringsdialog med Arbeidstilsynet. Dette følger vi med på videre.

V. Fanget opp bot-nyhet før brevet lå i postlista

Høsten 2020 kom tilsynsrapporten etter Arbeidstilsynets undersøkelse av Oslo kommune. Ved å gå gjennom timelister hadde tilsynet funnet ansatte som hadde jobbet opptil et døgn sammenhengende. Kommunen fikk pålegg om flere tiltak som skulle sørge for ryddige arbeidsforhold og bedre kontroll med arbeidstid.

Men Arbeidstilsynet hadde ennå ikke tatt stilling til om de ville sanksjonere de grove bruddene de hadde avdekket. Det skulle de avgjøre på et senere tidspunkt, opplyste de.

Vi fulgte postlistene i elnnsyn for å fange opp nye dokumenter om saken. Men det kan ta flere dager før dokumenter føres der, og da er de jo tilgjengelig for alle. Vi ville altså ha et konkurransefortrinn ved å få vite når et brev var sendt og dermed umiddelbart kunne sende et innsynskrav. Derfor ringte vi derfor jevnlig til Arbeidstilsynet, byrådet og andre kilder for å spørre om utvikling i saken. Slik fikk vi vite at tilsynet en dag hadde sendt kommunen et brev med tittelen "Varsel om overtredelsesgebyr".

Vi sendte umiddelbart et innsynskrav til Arbeidstilsynet via e-post, i stedet for via elnnsyn, ettersom dokumentet enda ikke fantes i postlista. Samtidig ba vi om intervju med tilsynet om brevet. Vi fikk avslag på innsynskravet, men ja på forespørselen om intervju. Dermed kunne vi, selv uten brevet, fortelle nyheten: [Arbeidstilsynet varsler bot på 900.000 kroner til Oslo kommune](#)

W. Et offentlig brev finnes alltid to steder

Selv om vi nå hadde fortalt nyheten ville vi lese brevet hvor gebyret ble begrunnet. Fordi Arbeidstilsynet ikke ville dele brevet med oss, ba vi heller kommunen om en kopi. Ethvert dokument sendt fra et offentlig etat til en annen finnes jo i både avsender og mottakers arkiv. Ergo kan man søke innsyn hos begge. Kommunen ga oss brevet. Slik fikk vi tak i den nesten ti sider lange begrunnelsen for det varslede gebyret.

Arbeidstilsynet skrev rett ut at det rødgrønne byrådet kan ha spart penger på å underbemanning og ressurser kommunen skulle brukt på å jobbe systematisk med HMS-arbeid for å unngå brudd på arbeidstidsbestemmelsene.

Vi publiserte saken: [Arbeidstilsynet: Oslo kan ha spart penger på å underbemanne](#)

X. Arbeidstilsynets mini-gransking

I januar 2020 behandlet Høyesterett dommen mot Jonny Enger, tidligere sjef i selskapet Veireno. Det var Arbeidstilsynet som hadde anmeldt Enger til politiet i 2017. Høyesterett ga Enger norgeshistoriens strengeste straff for sine 1080 brudd på arbeidsmiljølovens bestemmelser om arbeidstid. Vi publiserte saken: [Jonny Enger dømt til fengsel: – Føler meg ikke som noen kriminell](#)

Dommen skapte stor debatt i media om hvilke konsekvenser alle bruddene på arbeidsmiljøloven i Oslo kommune burde få. Flere lesere engasjerte seg, kontaktet oss, tvitret og skrev debattinnlegg. Skulle det ikke være "likhet for loven"?

Man kan ikke uten videre sammenligne lovbruddene i et selskap med drøyt hundre søppeltømmere og Norges største kommune med 53.000 ansatte innen en rekke ulike sektorer. Likevel var det et faktum at antallet brudd som kommunen hadde erkjent i sine rapporter var betydelig høyere enn det Enger var dømt til fengsel for, og vedvarte i flere år.

I løpet av 2020 kom rapporten etter undersøkelsen som byrådsleder Raymond Johansen hadde satt igang etter NRKs avsløringer. Internrevisjonens rapport dokumenterte 260.000 registrerte lovbrudd i kommunen, altså noen tusen flere enn det NRK hadde avslørt høsten 2019. Byrådslederen hadde også vurdert alvorlighetsgraden i bruddene. Hele 32.000 brudd ble vurdert som en risiko for helse, miljø og sikkerhet for ansatte i kommunen.

To bystyrepolitikere og en privat tilbyder av helsetjenester politianmeldte miljøbyråd Lan Marie Berg og byrådsleder Raymond Johansen for brudd på arbeidsmiljøloven. Politiet henla saken i påvente av Arbeidstilsynets tilsyn med Oslo kommune. Nå ble vi trigget til å sjekke hva Arbeidstilsynets undersøkelser av Oslo kommune egentlig i besto i.

I den digitale dokumentbunken i elnnsyn fant vi brevet som skisserte omfanget av Arbeidstilsynets undersøkelse. Vi sammenlignet denne med omfanget brudd som NRK hadde avdekket og med byrådslederens rapport.

Tilsynet ville gå gjennom timelister til rundt 70 ansatte. Vi stusset over at tallet var så lavt. Oslo kommune har 53.000 ansatte. Skulle tilsynet virkelig bare sjekke en drøy promille av dem? NRK hadde avdekket lovbrudd gjennom en årrekke. Tilsynet var bare interessert i tre måneder.

Da tilsynsrapporten kom på bordet høsten 2020 hadde Arbeidstilsynet funnet 221 brudd på arbeidsmiljøloven. Med andre ord: Nesten ingen av de over 250.000 lovbruddene som NRK hadde avdekket, og som senere ble bekreftet i byrådslederens egen undersøkelse, var vurdert av Arbeidstilsynet.

Vi intervjuet Arbeidstilsynet, advokater, Sykepleierforbundet og politiet om dette paradokset. Advokatforeningen tok til ordet for at politiet burde åpne egen etterforskning av kommunen. Vi publiserte saken: [Ber politiet etterforske Oslo kommune for brudd på arbeidsmiljøloven](#)

I skrivende stund går politiet i Oslo gjennom både rapportene fra Internrevisjonen, Kommunerevisjonen og Arbeidstilsynet om lovbruddene. Politiet opplyser til NRK at de skal ta stilling til en eventuell etterforskning i løpet av januar 2021.

3. SPESIELLE ERFARINGER

«Jeg ønsker å være leder i en åpen by, og har et mål om at Oslo kommune skal bli en foregangskommune på åpenhet». Det sa den nyvalgte byrådslederen Raymond Johansen (Ap) i en tale til kommunens toppledere høsten 2015. Vår erfaring i dette prosjektet er at Oslo kommune fortsatt har en del å gå på når det gjelder åpenhet.

A. En ny type hemmelighold

I kapittel 2 D. har vi beskrevet hvordan miljøbyråd Lan Marie Bergs avdeling skjulte et dokument om lovbrudd i Energigjenvinningsetaten. For at et hemmelighold skal være legitimt, krever loven at det må fattes et vedtak om dette. Men i stedet for å fatte et slikt vedtak, valgte byrådsavdelingen å unnlate å opplyse oss om at dokumentet i det hele tatt fantes. Dermed ble NRK fratatt muligheten til å klage på avslaget, slik loven gir oss rett til. Denne formen for hemmelighold hadde vi ikke opplevd før. Vi klagde derfor for å få undersøkt om dette var et brudd på god forvaltningsskikk. Klagen førte ikke frem, fordi Fylkesmannen mente det lå utenfor hennes mandat å vurdere dette.

Å hemmeligholde et dokument uten å hjemle det i en paragraf i offentlighetsloven mener vi likevel er problematisk. Vi frykter at dette kan bli en ny måte for forvaltningen å skjule informasjon fra allmennheten på. Vi har derfor vært i kontakt med Norsk Presseforbund om dette. De har tatt opp saken med Justisdepartementets lovavdeling, som for tiden evaluerer offentlighetsloven.

B. Hemmelighold av byrådslederens spørreundersøkelse

Som tidligere nevnt igangsatte byrådsleder Johansen en undersøkelse av hvordan alle etater og bydeler praktiserte arbeidsmiljølovens bestemmelser om arbeidstid. Vi ville se svarene fra virksomhetsledere og verneombud i kommunen, men ble nektet innsyn i dette arbeidsmiljøloven. Verken før eller etter at rapporten ble klar, fikk vi se grunnlagsdokumentasjonen.

Vi klagde på hemmeligholdet, men verken Fylkesmannen eller Sivilombudsmannen ga oss medhold. Dermed kunne byrådslederens kontor legge premisset for den offentlige samtalen om rapporten, uten at pressen fikk anledning til å ettergå det faktiske grunnlaget for den.

C. Byrådslederens anklage om løgn

Et spor vi har gravd i siden 2019, er hemmelighold av interne saksdokumenter i Oslo kommune. Vi greide til slutt å dokumentere at byrådslederens kontor holder 200.000 interne dokumenter skjult, merket som "ikke-journalpliktige". Vi ba om en oversikt over dokumentene, men det nektet byrådslederens kontor å gi. Dermed fikk vi aldri muligheten til å sjekke om det fantes interne dokumenter om byrådets håndtering av lovbruddene dette prosjektet omtaler.

Da vi [omtalte hemmeligholdet](#) opplevde vi at byrådsleder Raymond Johansen [beskyldte reporter Vegard Venli for å være en løgner](#) i et offentlig møte i bystyrets finansutvalg. Dette klagde NRK skriftlig på til byrådslederen. Byrådslederen forsvarte fremgangsmåten i [Medier24](#), og svarte at dette må journalister tåle. Generalsekretær Arne Jensen i Norsk redaktørforening reagerte på Johansens håndtering [i en kronikk](#).

4. KONSEKVENSER

Prosjektet begynte med å avdekke lovbrudd i en forholdsvis liten etat i Oslo kommune. Etter hvert som vi gradvis gikk flere etater etter i sømmene, skulle vi ende opp med å avdekke omfattende og alvorlige lovbrudd i Norges største kommune. Av syv offentlige undersøkelser

av kommunens lovbrudd, er fem direkte utløst av NRKs journalistikk (se liste i vedlegg 2). Halvannet år etter at vi publiserte vår første sak, kan vi oppsummere en rekke konsekvenser:

- Arbeidstilsynet har varslet overtredelsesgebyr på 900.000 kroner til kommunen. Gebyret er i den øvre delen av tilsynets gebyr-skala.
- Arbeidstilsynet har gitt Oslo kommune pålegg om flere tiltak for å stanse lovbruddene, og varslet at de våren 2021 vil følge opp om tiltakene har virket.
- Etter avsløringen av at Arbeidstilsynet selv har brutt loven de skal påse at andre følger, har tilsynet gitt seg selv pålegg om å rydde opp. Arbeidsdepartementet følger opp lovbruddene videre.

Bystyret i Oslo har [fattet vedtak](#) om en rekke tiltak for å bedre de ansattes arbeidsforhold:

- Arbeidstilsynet påpekte i sitt tilsyn at byrådet ikke har sørget for god nok bemanning. Nå har bystyret vedtatt at alle virksomheter i kommunen skal ha “en bemanningsplan som står i forhold til ressursbehovet”. Bystyret pålegger også virksomhetslederne å sikre at alle turnusplaner er lovlige.
- NRK avdekket at byrådet plutselig sluttet å spørre om lovbrudd i etatenes årsrapporter. Nå har bystyret vedtatt at det skal lages avdelingsvis oversikt over alle nye brudd på arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser i kommunens årsberetning.
- [Daværende helsebyråd Tone Tellevik Dahl \(Ap\)](#) erkjente at hun ikke var kjent med alle bruddene på arbeidstidsbestemmelsene i sine etater. I alle de faste møtene mellom byrådene og etatene er dette nå et obligatorisk tema.

Byrådet har også selv innført en rekke tiltak for å sikre at loven følges fremover:

- [I et nytt rundskriv](#) pålegges alle etater og bydeler å ha rutiner og systemer som sikrer at arbeidsmiljøloven blir overholdt “på alle nivåer”.
- NRK avslørte at Oslo kommune fortsatt brukte det samme ubrukelige datasystemet som de syv år tidligere hadde lovet å bytte ut. Nylig signerte kommunen kontrakt om et nytt datasystem som skal følge med på at alle ansatte har forsvarlig og lovlig arbeidstid.
- Byråd Lan Marie Bergs etater har, etter rekken av NRK-saker, langt på vei ryddet opp. Energigjenvinningsetaten har kvittet seg med alle ulovlige innkjøpsavtaler. Etaten har knapt noen brudd på arbeidstidsbestemmelsene, og veileder nå andre etater i hvordan unngå brudd.

Ryddejobben etter NRKs prosjekt om lovbrudd i Oslo kommune, pågår fortsatt. Tusenvis av ansatte har allerede fått bedre og lovlige arbeidsforhold.

Vedlegg I - Publiserte saker

Dato	Sak
29.08.2019	Ny søppelskandale i Oslo: Over 500 brudd på arbeidsmiljøloven
30.08.2019	Byråd Berg: Avviser at hun burde fortalt bystyret om 500 brudd
06.09.2019	Søppelarbeidere krever millioner av Oslo kommune
16.09.2019	Brukte 18 millioner på nybygg som aldri ble bygget
20.09.2019	Krever granskning av Lan Marie Berg etter ny søppelskandale
24.09.2019	Søppelskandalen vokser: Over 250 nye lovbrudd
24.09.2019	Kontrollutvalget vil ha egen granskning av Lan Marie Berg
25.09.2019	Lan Marie Berg ble stilt til veggs i bystyret
26.09.2019	Arbeidstilsynet åpnet tilsyn etter ny søppelskandale
02.10.2019	Byråd Berg bekrefter nye lovbrudd
03.10.2019	Søppelskandalen i Oslo: Ledelsen hadde fullmakt til å bryte loven
04.10.2019	Berg visste om ulovlige avtaler uten å informere bystyret
11.10.2019	Nye lovbrudd i alle etatene til byråd Berg: Over 15.000 lovbrudd
15.10.2019	Over 15.000 lovbrudd: Varsler flere kontroller av byråd Berg
16.10.2019	Ny rutine: Byråd Berg skal varsles hvis journaliser ringer
18.10.2019	Arbeidstilsynet åpner tilsyn mot Oslo kommune etter NRK-avsløring
18.10.2019	Arbeidsmiljøloven brutt over 65.000 ganger ved sykehjemmene
18.10.2019	Kommunerevisjonen: Vil undersøke alle Bergs etater
19.10.2019	Skandalen i Oslo vokser- 11.00 nye brudd avdekket
21.10.2019	Over 100.000 brudd på arbeidsmiljøloven avdekket
21.10.2019	Veireno-sjef: - Må være pinlig for Lan Marie Berg
22.10.2019	Byrådet lover å rydde opp i overtidsbrudd i Oslo kommune
22.10.2019	Nok en byråd skal granskes etter brudd på arbeidsmiljøloven
25.10.2019	Tar selvkritikk etter knusende rapport: - Det har vært en ukultur
25.10.2019	Slik ble loven brutt i flere år
08.11.2019	Oslo-skandalen vokser: Over 250.000 brudd på arbeidsmiljøloven
11.11.2019	Arbeidstilsynet ga Oslo beskjed om å stanse lovbrudd i 2012
12.11.2019	De fleste større bedrifter bryter arbeidsmiljøloven hver dag
18.11.2019	Veireno-saken skal opp i Høyesterett

19.11.2019	Nesten halvparten av registrerte ansettelse er midlertidige
16.12.2019	Sykehjem brutt loven 700 ganger for å sikre forsvarlig helsehjelp
16.12.2019	Forklarer lovbrudd ved Oslos sykehjem med underbemanning
17.12.2019	Berg ble varslet om 730 brudd - hevdet likevel hun ikke hadde oversikt
18.12.2019	Reagerer på Bergs hemmelighold: – Har villedet den offentlige debatten
18.12.2019	Raymond Johansen forsvarte hardt presset byråd
12.01.2020	Hele Oslo kommune må svare på 70 spørsmål om arbeidsmiljøloven
28.01.2020	Ba Høyesterett forkaste anken i «søppel-saken»
28.01.2020	Rapport om Oslo-byråder: Fanget ikke opp tusenvis av brudd på arbeidsmiljøloven
28.01.2020	Lan Marie Berg trues med mistillit: Nå blir det egen høring
13.02.2020	Jonny Enger dømt til fengsel: – Føler meg ikke som noen kriminell
24.04.2020	18 millioner brukt på garderobe som aldri ble bygget
22.08.2020	Må la eldre dø alene eller jobbe ulovlig overtid
16.09.2020	Etater sa de hadde stålkontroll – loven ble brutt tusenvis av ganger
18.09.2020	Ba Arbeidstilsynet om ikke å sende granskingsrapport etter lovbrudd
18.09.2020	Berg grilles i rådhuset: – Jeg har informert korrekt i denne saken
02.10.2020	Ber politiet etterforske Oslo kommune for brudd på arbeidsmiljøloven
10.11.2020	Arbeidstilsynet bryter arbeidsmiljøloven
18.11.2020	Vil kaste Lan Marie Berg
11.12.2020	Arbeidstilsynet varsler bot på 900.000 kroner til Oslo kommune
21.12.2020	Arbeidstilsynet: Oslo kan ha spart penger på å underbemanne

Vedlegg II - Undersøkelser om Oslo kommune

Revisjonsselskapet PWC:

- [Undersøkelse av Energigjenvinningsetaten i Oslo kommune](#)

Byrådslederens internrevisjon:

- [Rapport om praktisering av arbeidstidsbestemmelser i Oslo kommune](#)
(Igangsatt etter NRKs saker.)

Kommunerevisjonen:

- [Garderobe-prosjektet i Energigjenvinningsetaten](#) (Igangsatt etter NRKs sak.)
- [Ansettelse i Energigjenvinningsetaten](#)
- [To byråders oppfølging av brudd på arbeidstidsbestemmelser](#) (Igangsatt etter NRKs saker.)

Arbeidstilsynet:

- Tilsyn med arbeidstid og garderobeforhold i Energigjenvinningsetaten
(Igangsatt etter NRKs saker.)
- Tilsyn med kontroll av arbeidstid i kommunen.
(Igangsatt etter NRKs saker.)